

Planbureau voor de Leefomgeving

JAAERVERSLAG 2013 PBL

Jaarverslag PBL 2013

Den Haag, mei 2014

Highlights PBL 2013

2013 was een druk en productief jaar voor het PBL (Planbureau voor de Leefomgeving). De vernieuwing die zowel qua onderwerpkeuze als qua werkwijze al eerder was ingezet, is verder doorgevoerd. Dit heeft onder meer twee spraakmakende **signalenrapporten** opgeleverd, Wissels omzetten en Vergroenen en verdienen. Deze rapporten hebben geleid tot discussie over het gewenste milieubeleid voor de 21e eeuw en over de mogelijkheden om vergroening van de economie te laten bijdragen aan versterking van de Nederlandse concurrentiepositie.

Ook met vele andere onderzoeken heeft het PBL in 2013 bijgedragen aan de beleidsvorming; deze studies hebben vaak een brede maatschappelijke doorwerking. Denk onder meer aan de **rapporten**:

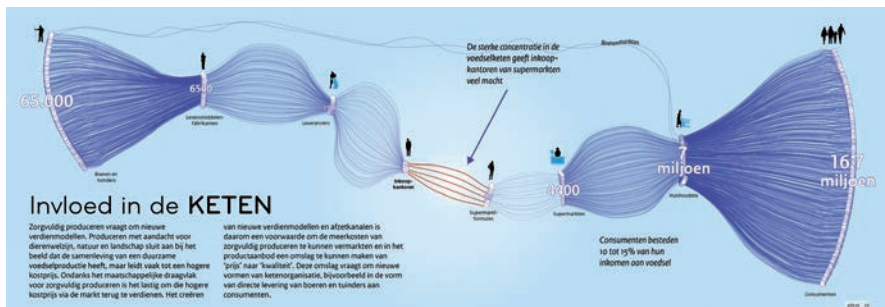
- Horizonscan Welvaart en Leefomgeving (WLO; met CPB)
- Gebiedsontwikkeling en commerciële vastgoedmarkten (met ASRE)
- Ex-ante evaluatie mestbeleid (met Wageningen UR)
- Inschatting effecten SER Energieakkoord (met ECN)
- Regionale bevolkings- en huishoudensprognoses (met het CBS)
- QuickScan Natuurpact
- De Macht van het Menu
- Samenhang in de Zuidwestelijke Delta
- Deltascenario's (samen met Deltares, CPB, KNMI en Wageningen UR/LEI)
- Verduurzaming internationale handelsketens

- Global CO2 Emissions Report 2013 (met het JRC van de Europese Commissie)
- Aanpassen met beleid – bouwstenen voor integrale visie op klimaatadaptatie (met KNMI)
- Schaalvergroting in de corporatiesector
- Plannen voor de Stad (met het CPB)
- Vergrijzing en ruimte
- Algemene Leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse (met het CPB).

Het jaar 2013 is ook belangrijk geweest voor de **verbreding van netwerken en versterking van samenwerking** met andere organisaties. Deze verbreding is zowel zichtbaar in de relatie met de departementen en andere overheden, als in de relatie met andere onderzoeksinstellingen. Zo doet het PBL nu ook onderzoek ten behoeve van het ministerie van Financiën, in het kader van de fiscale vergroening. In steeds meer onderzoeken werkt het PBL samen met andere instituten, wat ook het bovenstaande overzicht laat zien.

Naast de meer traditionele kennisproducten in de vorm van rapporten, heeft het PBL zijn kennis ook in andere vormen uitgebracht met als doel de diverse doelgroepen beter te bedienen, zoals ‘kennis aan tafel’, korte beleidsgerichte notities, verspreiding van onderzoeksresultaten via Twitter en datavisualisaties.

- Waar nuttig en gewenst levert het PBL **‘kennis aan tafel’** in beleidstrajecten, vaak ten behoeve van departementen. In 2013 was dit prominent aan de orde bij ondersteuning van het SER Energieakkoord, samen met ECN. Dit was essentieel voor de totstandkoming van het Energieakkoord.
- **Datavisualisatie** is een krachtig nieuw instrument om de resultaten van onderzoek onder de aandacht van een breed publiek te brengen. Dit vergroot de toegankelijkheid van onderzoeksresultaten en versterkt daarmee de doorwerking in de science-policy interface. De beste illustratie van de voortrekkersrol die het PBL op dit vlak vervult is de Infographics Jaarprijs die de BNO (Beroepsorganisatie van Nederlandse Ontwerpers) en de NVJ (Nederlandse Vereniging van Journalisten) in november hebben toegekend aan het PBL, voor de publicatie Nederland Verbeeld.

Uit: Nederland Verbeeld

Al jaren wordt ook internationaal reikhalzend uitgekeken naar de jaarlijkse PBL/JRC-analyse van de mondiale CO₂-uitstoot, omdat het PBL mondiaal steeds als eerste een goed beeld heeft van de uitstoot. In 2013 heeft het PBL deze cijfers ook in een interactieve infographic gepresenteerd, die meteen mondiaal veel gedownload en verspreid is. Zie <http://infographics.pbl.nl/website/globalco2/>.

De **internationale visitatiecommissie** die het PBL in november 2012 heeft doorgelicht kwam in februari 2013 in haar rapport tot een zeer positief overall oordeel over de wetenschappelijke kwaliteit van PBL-onderzoek. De visitatiecommissie gaf aan dat het PBL effectieve strategische keuzes heeft gemaakt, gebaseerd op zijn rol als belangrijke beleidsadviseur en goed rekening houdend met de veranderende maatschappelijke omgeving waarin het planbureau opereert. De commissie oordeelde dat het PBL met zijn onafhankelijke onderzoek een pro-actieve, vaak agendazettende rol vervult op de science-policy interface, in Nederland maar ook in internationaal verband.

Het visitatierapport bevat ook aanbevelingen, onder meer: bestaande procedures rond kwaliteitsbeleid consequenter toepassen, zorgen voor capaciteitsuitbreiding op nieuwe onderzoeksterreinen, meer inzet op continue bijscholing en meer aandacht besteden aan *multi-scale* vraagstukken (naast nationaal ook internationaal en/of regionaal).

De aanbevelingen hebben geleid tot acties van het PBL om hier uitvoering aan te geven, onder meer het consequent inschakelen van externe reviewers voor alle grotere PBL-onderzoeken; het verankeren van de toepassing van de PBL-leidraden voor wetenschappelijk onderzoek (zoals Leidraad omgaan met onzekerheid) in projectplannen; versterkte inzet op bijscholing van onderzoekers; nog meer samenwerking met andere onderzoeksinstituten.

Verbreding klantenkring en meer samenwerking in netwerken

PBL-werk staat ten dienste van politiek, overheid en samenleving. Veel onderzoek is primair gericht op ondersteuning van departementen en parlement door kennis aan te leveren voor de beleidsvorming. Het PBL werkt als planbureau kabinetsbreed, en dat blijkt ook steeds meer uit de ‘klantenkring’ die we bedienen.

Veel onderzoek is van oudsher gericht op de werkerreinen van de ministeries van IenM (milieu, infrastructuur, ruimte) en EZ (landbouw, natuur, economische concurrentiepositie); daarnaast zijn BZK (wonen) en Buitenlandse Zaken (internationale samenwerking) belangrijke afnemers van PBL-werk. Het PBL is in 2013 twee omvangrijke nieuwe programma's gestart: één ten behoeve van het DG Internationale samenwerking

(BuZa) over het Nederlandse buitenlands beleid en ontwikkelingssamenwerking op de PBL-thema's en één ten behoeve van EZ, over de operationalisering van ecosysteemdiensten (TEEB). Met het ministerie van BZK zijn – in samenspraak met IenM en EZ - afspraken gemaakt over een nieuwe rol van het PBL bij modellering van de regionale bevolkings- en huishoudensprognoses. Daarnaast zijn de contacten met het ministerie van Financiën aangehaald, in het kader van PBL-onderzoek naar fiscale vergroening. Het accountmanagement met de ministeries loopt goed en ook de interactie in het DG-overleg PBL is effectief en waardevol.

Het PBL voorziet het parlement actief van informatie, door de Griffie van de Vaste Kamercommissies steeds te attenderen op nieuwe relevante PBL-rapporten. Deze activiteiten hebben tot resultaat gehad dat Kamerleden het PBL beter kennen en dat PBL-rapporten vaker een rol spelen in het politieke debat. Het activiteitenoverzicht in paragraaf 4 verschaft een overzicht van de technische briefings voor de Tweede Kamer. In 2013 is veel energie gestoken in samenwerking en afstemming van werkzaamheden met andere onderzoeksinstituten. Samenwerking biedt mogelijkheden om in krimpende organisaties de taken te verdelen en te profiteren van elkaars specialismen. In IenM-verband is extra aandacht gegeven aan de afstemming van werkzaamheden van het PBL met de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli), het Kennisinstituut Mobiliteit (KiM) en het College van Rijksadviseurs (CRA). Een goede afstemming en samenwerking in projecten met de andere planbureaus (CPB en SCP) wordt onder andere bevorderd door periodiek overleg van de directeurs planbureaus.

Regulier overleg op directieniveau is er ook met het CBS. Goed overleg met het CBS heeft er toe geleid dat forse bezuinigingen binnen het CBS met minimale schade voor leveranties aan het PBL konden worden ingevuld.

Ook met andere instituten waarmee het PBL nauw samenwerkt, zoals Wageningen UR, RIVM, KNMI, Deltares etc., vindt regulier overleg plaats, zowel tussen directies als op werkvloerniveau.

PBL-werk richt zich expliciet op de hele samenleving en niet exclusief op de (rijks) overheid – maatschappelijke veranderingen komen immers niet alleen in Den Haag tot stand. Hier heeft het PBL in 2013 veel energie in gestoken. Zo was het PBL (samen met ECN) op verzoek van de SER sterk betrokken bij het SER Energieakkoord. Dit heeft als neveneffect dat nieuwe contacten en samenwerkingen zijn opgebouwd. Ook heeft het PBL in 2013 diverse onderzoeken gedaan gericht op ondersteuning van decentrale overheden, met het oog op de decentralisatie van rijkstaken.

Om de verbinding met 'de samenleving' te versterken en gevoel te krijgen voor wat speelt onder burgers en bedrijven, hebben PBL-medewerkers ook in 2013 een groot aantal presentaties gegeven van PBL werk, in diverse gremia en bij verschillende gelegenheden. De directeur PBL heeft daarnaast een groot aantal netwerkgesprekken gevoerd, onder andere met bedrijven en met VNO-NCW. Vaak leveren deze gesprekken input op voor PBL-onderzoek. In 2013 leverden de netwerkgesprekken met name voor het onderwerp Vergroening nieuwe inzichten en inspiratie op.

Enige recente accenten in internationale samenwerkingsverbanden

Het PBL heeft ook in 2013 met een groot aantal internationale organisaties samengewerkt, zoals UNEP, OECD, EEA, JRC, Europese Commissie, Unesco-IHE, UN Habitat en de FAO. Ook heeft het PBL geparticipeerd in internationale verbanden zoals het EPA Netwerk en ENCA. Daarnaast werkt het PBL samen met universiteiten en onderzoeksinstituten uit meer dan 15 landen, waaronder het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Zweden, Australië, VS, India, China, Japan en Brazilië. Enige recente accenten in de internationale samenwerking:

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)

Het PBL host de Technical Support Unit (TSU) van het Syntheserapport van het IPCC, dat eind 2014 zal verschijnen. Hoofd van de TSU is Leo Meyer.

Intergovernmental Platform on Biodiversity & Ecosystem Services (IPBES)

Het PBL heeft aangegeven bereid te zijn een Technical Support Unit (TSU) aan te bieden aan het IPBES voor policy support tools, scenario's en modellering.

China Council for International Cooperation on Environment and Development (CCICED)

Het PBL heeft via het lidmaatschap van Jan Bakkes in een Task Force van de China Council, met leden uit China op DG-niveau, een bijdrage geleverd aan een raamwerk voor milieubeheer en sociale ontwikkeling in China (rapportage november 2013).

Stockholm Resilience Centre (SRC)/Stockholm Environment Institute (SEI)

Het PBL werkt met SRC en SEI samen aan onderzoek naar governance, beleid en instituties m.b.t. planetary boundaries. Hiervoor is een gezamenlijke postdoc aangesteld.

World Resources Institute (WRI)

Het PBL en het WRI werken sinds kort samen in een meerjarig project op het terrein van mondiaal klimaatbeleid. De instituten zetten een samenwerking op rond met name waterkwaliteit, steden, overstromingsrisico's en onzekerheidscommunicatie.

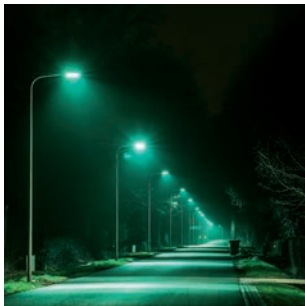
International Resource Panel (IRP)

PBL-directeur Maarten Hajer is lid van het International Resource Panel van UNEP. Hij is voorzitter van de werkgroep die een rapport opstelt over de betekenis van veranderende voedselsystemen voor het hulpbronnengebruik. De PBL-inbreng is verder onder meer gericht op het aanbrengen van een link met steden in het activiteitenprogramma van het IRP.

PBL-publicaties in 2013

Het PBL publiceert jaarlijks zo'n honderd publicaties van verschillende aard. Het kan daarbij gaan om beleidsstudies, maar bijvoorbeeld ook om achtergrondrapporten bij deze beleidsstudies, korte beleidsnotities, artikelen in wetenschappelijke tijdschriften of boekbijdragen. Hieronder volgt een selectie van publicaties uit 2013. Meer informatie over de inhoud van alle genoemde rapporten is te vinden op www.pbl.nl. Daar staat ook het volledige overzicht.

Signalenrapporten

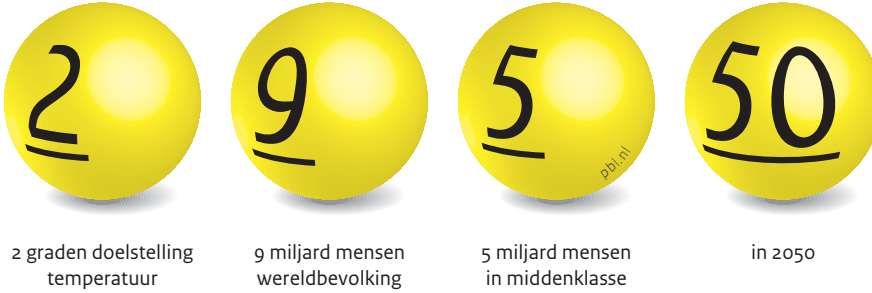

Met een signalenrapport geeft het PBL een belangrijk signaal af over ontwikkelingen op het gebied van de leefomgeving die in de nabije toekomst de aandacht van het beleid vragen. Het eerste PBL-signalenrapport is verschenen in 2011, en had als titel *De energieke samenleving*. In 2013 heeft het PBL in juni een tweede signalenrapport uitgebracht, getiteld *Wissels omzetten*. In oktober volgde het derde Signalenrapport: *Vergroenen en verdienen*.

Wissels omzetten: bouwstenen voor een robuust milieubeleid voor de 21^e eeuw

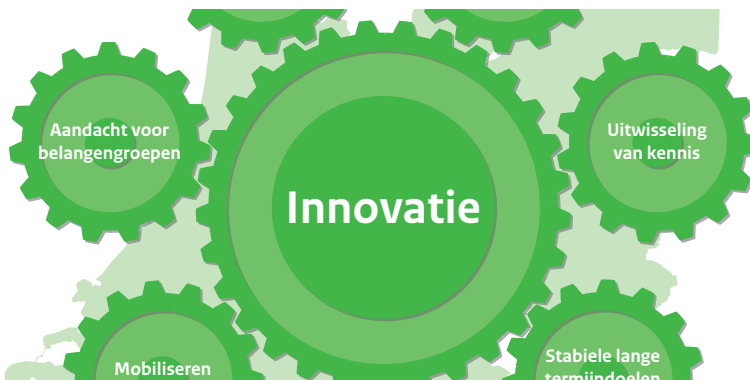
Dit signalenrapport beschrijft de uitdagingen voor het milieubeleid van de 21^e eeuw. Om de toekomstige opgaven het hoofd te kunnen bieden is een nieuwe koers nodig. Het PBL reikt bouwstenen aan voor een robuust milieubeleid, zoals gedragsverandering van consumenten, nieuwe coalities van belangen en betrokkenen, en de oprichting van een investeringsfonds voor eco-innovatie. Met dit essay roept het PBL op tot een breed maatschappelijk debat over de vraag welke route Nederland wil bewandelen. 'Wissels omzetten' is op 16 juni in Nieuwspoort aangeboden aan Staatssecretaris Mansveld van IenM, met verder onder meer een reactie door SER-voorzitter Wiebe Draijer. De Staatssecretaris heeft aangegeven de bouwstenen te gebruiken als input bij de vormgeving van het Kabinetsbeleid inzake de modernisering van het milieubeleid.

Mondiale milieuproblemen: 2-9-5-50

Vergroenen en verdienen: op zoek naar kansen voor de Nederlandse economie

Dit signaleringsrapport richt zich op het raakvlak tussen vergroening en concurrentiekracht en vooral op de kansen die vergroening biedt. Het rapport analyseert dat Nederland over het algemeen niet voorop loopt bij vergroening van de economie. Met dit essay roept het PBL op tot debat over onze toekomstige economie: een die gestoeld is op vergroening én concurrentiekracht. Het signaleringsrapport is betrokken bij de ontwikkeling van de Groene Groei-strategie van het kabinet. De minister van EZ heeft daarnaast een separate kabinetsreactie op dit signaleringsrapport toegezegd. Op 18 december organiseerde PBL een debat rond het thema Vergroenen en Verdienen. De groene loper lag uit voor een breed gezelschap van beleidsmakers, ondernemers, politici en wetenschappers.

Welvaart en Leefomgeving – Horizonscan

De Welvaart en Leefomgeving (WLO-)scenario's van het CPB en PBL worden door politiek en beleid gebruikt bij afwegingen rondom investeringen voor infrastructuur en stedelijke ontwikkelingen. De eerste WLO verscheen in 2006; ruim voor het begin van de huidige crisis. Een herziening was wenselijk.

Ter voorbereiding daarvan heeft het PBL, in samenwerking met het CPB, een aantal belangrijke mondiale en nationale trends op een rij gezet. Daarnaast zijn vier minder waarschijnlijke trends ('what if...') met mogelijk grote impact verkend, om een indruk te geven van de impact van onzekere ontwikkelingen. Hiermee hebben de planbureaus een aanzet geleverd voor een nieuwe toekomstverkenning op het terrein van welvaart en leefomgeving, waarvan het eerste deel naar verwachting begin 2015 zal verschijnen. NRC Handelsblad wijdde naar aanleiding van de publicatie van de Horizonscan op 10-11 oktober 2013 twee pagina's aan het rapport en aan toekomstscenario's in het algemeen. De WLO-Horizonscan is niet alleen het startpunt voor de nieuwe WLO, maar heeft ook als belangrijke input gediend voor de ministeries van EZ en IenM bij discussies over hun toekomststrategie.

Andere belangrijke PBL-publicaties in 2013

Een selectie in chronologische volgorde.

Plannen voor de stad

Op 6 maart 2013 brachten het CPB en PBL de studie *Plannen voor de stad* uit. Hierin beschrijven zij twee nieuwe analyse-instrumenten, de planobjectivering en de agglomeratie-exploitatie. Met deze instrumenten kunnen de effecten van verstedelijkingsprojecten in beeld worden gebracht. Beide nieuwe instrumenten zijn bedoeld als een aanvulling op de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) en maken deze betrouwbaarder en nuttiger voor de besluitvorming. Bestuurders zullen hun plan in de uitkomsten van de MKBA gemakkelijker herkennen.

Overzichtsnotitie t.b.v. rapport 'Kosten koper' van de Tweede Kamer

Tijdelijke Commissie Huizenprijzen van de Tweede Kamer had als opdracht om de kostenontwikkeling en prijsvorming op de huizenmarkt in beeld te brengen. Zij publiceerde op 10 april 2013 het eindresultaat van het parlementair onderzoek, onder de titel: Kosten koper. Ten behoeve van dit onderzoek heeft het PBL een overzichtsnotitie geschreven over de factoren en actoren die een rol spelen bij de totstandkoming van woningprijzen in Nederland. Deze PBL-studie, getiteld: 'Woningprijzen: bepalende factoren en actoren' is verschenen als bijlage van het onderzoek van de Tijdelijke Commissie Huizenprijzen van de Tweede Kamer.

Gebiedsontwikkeling en commerciële vastgoedmarkten

Op 18 april brachten PBL en ASRE een rapport uit over *Gebiedsontwikkeling en commerciële vastgoedmarkten*. Het PBL en de ASRE (Amsterdam School of Real Estate) hebben geanalyseerd welke factoren en systemen ten grondslag liggen aan het overaanbod van kantoren en winkels. Dit rapport heeft veel publiciteit getrokken en discussie losgemaakt, niet in het minst omdat PBL in haar nieuwskeuze aandacht vroeg voor de conclusie uit dit onderzoek dat de winkelleegstand veel groter was dan tot dan toe uit andere cijfers naar voren kwam.

Op verzoek van NRC Next heeft het PBL getoetst of de stelling 'Gemeenten met de grootste winkelleegstand bouwen het meeste bij', zoals geponeerd in een tv-spotje over overbewinkeling op initiatief van Van Neerbos Bouwmarkten, juist is. De resultaten zijn gepubliceerd in de rubriek Next.checkt in NRC Next van 10 juni 2013.

Milieueffectentoets wetsvoorstel Omgevingswet - Kansen en risico's voor milieu- en natuurbescherming

Op verzoek van het ministerie van IenM en naar aanleiding van de motie-Veldhoven in de Tweede Kamer, heeft het PBL een milieu-effectentoets uitgevoerd van de in voorbereiding zijnde Omgevingswet. De Omgevingswet scheidt de kaders voor de belangrijkste materiële en procedurele regels voor ruimtelijke ontwikkeling, gebruik en beheer van de leefomgeving. De minister van IenM heeft de PBL-studie op 28 mei aangeboden aan de Tweede Kamer. Het PBL constateert dat de nieuwe wet per saldo meer risico's dan kansen oplevert voor de milieu- en natuurbescherming. Deze studie heeft de voorpagina van de Staatscourant gehaald.

De Macht van het Menu

In deze publicatie beschrijft het PBL een aantal opties om onze voedselconsumptie en landgebruik duurzamer en gezonder te maken. Het rapport is aangeboden aan staatssecretaris Sharon Dijksma tijdens het Damn Food Waste Festival (29 juni) op de Dam in Amsterdam. Het rapport sloot goed aan bij het thema van het festival: voedselverspilling.

Naar aanleiding van enkele kritische reacties van wetenschappers op het rapport is geconstateerd dat er in het rapport te weinig aandacht was besteed aan het schetsen van de context en het verantwoorden van in het rapport gemaakte keuzes.

Schaalvergroting in de corporatiesector - kosten besparen door te fuseren?

Het onderzoek naar schaalvergroting in de corporatiesector was relatief beperkt in omvang, maar vervult een belangrijke functie in het debat over woningcorporaties. Met name doordat het een empirische basis legt onder de (steeds terugkerende) discussie over de bedrijfslasten in relatie tot schaalgrootte en fusies. Het rapport stond geagendeerd in het AO Woningcorporaties op 5 februari 2014¹. De onderzoekers hebben de resultaten eerder ook gepresenteerd aan de staf van de tijdelijke commissie Woningcorporaties van de Tweede Kamer.

Vergrijzing en ruimte

Op 16 juli is de studie *Vergrijzing en Ruimte: gevolgen voor de woningmarkt, vrijetijdsbesteding, mobiliteit en regionale economie* uitgebracht. Deze studie omvat ook de resultaten van de eerdere studies over 'Vergrijzing en woningmarkt' en 'Vergrijzing en mobiliteit'. Het rapport 'Vergrijzing en woningmarkt' is gepresenteerd op het WoON Congres in Den Haag. De media hebben ruim besteed aan de conclusies van het rapport. Het rapport *Vergrijzing en ruimte* is besproken in het Algemene Overleg van de Algemene Commissie van WenR op 3 oktober, over de integrale visie op de woningmarkt². Minister Blok heeft een kabinetsreactie op het PBL rapport toegezegd.³

SER Energie-akkoord: wat gaat het betekenen?

Het PBL heeft, samen met ECN, een ondersteunende rol gespeeld bij de totstandkoming van het Nationaal Energie-akkoord van de SER. De tafels waar op deelthema's door de deelnemende partijen werd onderhandeld, werden met kennis bijgestaan. Het PBL heeft onder andere een internationale workshop geleid, waarin ervaringen uit Duitsland, Engeland en Denemarken werden gedeeld met een groot aantal deskundigen. Op verzoek van de SER heeft het PBL

samen met ECN en EIB een inschatting gemaakt van de effecten van het akkoord. Dit rapport is gelijktijdig met de het akkoord zelf uitgekomen. De analyse is gepresenteerd bij de ondertekening. Het PBL is gevraagd om een rol te spelen in de Borgingscommissie en de voortgang van het Energieakkoord te evalueren.

Presentatie SER Energieakkoord en PBL/ECN-analyse hiervoor

Leren van het Energieke Platteland

Op 18 september heeft het PBL de publicatie *Leren van het Energieke Platteland* aangeboden aan staatssecretaris Dijksema Deze studie laat een breed scala aan succesvolle en minder succesvolle coalities zien die zijn gestart om de leefomgeving op het platteland te verbeteren, van zorgboerderijen tot lokale energiecoöperaties en landschapsfondsen. In het rapport worden aanbevelingen gedaan hoe de overheid het 'energieke platteland' nog verder kan versterken en stimuleren.

Regionale bevolkings- en huishoudensprognoses

In de regionale bevolkings- en huishoudensprognose geven PBL en het CBS een toekomstbeeld van de ontwikkeling van de bevolking en het aantal huishoudens per gemeente en wordt iedere twee jaar geactualiseerd. In oktober 2013 verscheen de nieuwe prognose voor de periode 2013 – 2040. Op de website <http://www.pbl.nl/themasites/regionale-bevolkingsprognose> kunnen de ontwikkelingen per regio en per gemeente worden bekeken. Uit het aantal geregistreerde hits blijkt dat de website veelvuldig wordt geraadpleegd. Naar aanleiding van deze publicatie verscheen een groot artikel over demografie in de NRC op 23 september. Daarnaast haalde het onderzoek ook andere dagbladen en veel (vak)tijdschriften. In het kader van de

Begroting van het ministerie van Wonen en Rijksdienst heeft Eerste Kamerlid Barth gevraagd om meer aandacht van het kabinet voor demografische ontwikkelingen. De minister-president verwees daarop naar onderzoek in het Werkprogramma PBL dat hier inzicht in zal geven⁴.

Kennis maken met decentrale overheden

In 2012 en 2013 is verkend hoe de Rijksoverheid, vanuit haar achterliggende verantwoordelijkheid voor het gedecentraliseerde omgevingsbeleid, de provincies, gemeenten en waterschappen kan faciliteren bij hun zoektocht naar strategische kennis. De pilot Decentralisatie is in 2013 afgerond met de oplevering van de koepelnotitie *Kennis maken met decentrale overheden*. De voortgaande decentralisatie van het omgevingsbeleid van het Rijk naar provincies, gemeenten en waterschappen heeft als risico dat de strategische kennis over beleidsthema's versnipperd raakt (fragmentatie), of dat iedere decentrale overheid het wiel opnieuw gaat uitvinden (duplicatie). Het PBL kan een rol vervullen om deze risico's te verminderen. Voor het natuurbeleid wordt deze rol verder verkend samen met het ministerie van EZ en de provincies.

Samenhang in de zuidwestelijke Delta

Op 31 oktober bracht PBL de studie *Naar samenhang in de zuidwestelijke Delta – naar een vitale, veerkrachtige en veilige delta* uit. De provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant en Zeeland hebben het PBL gevraagd de ruimtelijke lange termijn opgaven voor de Zuidwestelijke Delta te verkennen. Het project was één van de pilots in het kader van het PBL project Decentralisatie. Het biedt de provinciale beleidsmakers een agenda om voor deze regio op een samenhangende wijze beleidskeuzes te

maken voor de korte en langere termijn. Op 31 oktober 2013 vond de perspresentatie van het rapport plaats en werd het rapport overhandigd aan de gedeputeerden van de drie provincies. Deze presentatie leidde tot veel lokale media aandacht, vooral vanwege het in het rapport genoemde voorstel om de Deltawerken deels weg te halen en de natuurlijke estuariene dynamiek te herstellen, wat als één van de opties gepresenteerd was.

QuickScan Natuurpact

Het PBL heeft op verzoek van het Interprovinciaal Overleg en het ministerie van Economische Zaken het Natuurpact doorgerekend. Dit akkoord bouwt voort op eerdere afspraken tussen het Rijk en de provincies, zoals het Onderhandelingsakkoord decentralisatie Natuur en het Natuurakkoord. Ook deze akkoorden zijn eerder door het PBL doorgerekend.

Deltascenario's 2050 en 2100

Voorafgaand aan het vierde Nationaal Deltacongres op 7 november 2013 publiceerden het PBL, CPB, KNMI en Wageningen UR/LEI onder leiding van Deltares de 'Deltascenario's voor 2050 en 2100 – nadere uitwerking 2012-2013'. Deze scenario's bouwen

voort op de in 2011 gepubliceerde Deltascenario's. Ze zijn gebaseerd op meer óf minder economische groei in combinatie met matige óf grote klimaatverandering. De studie is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van IenM.

Verduurzaming van internationale handelsketens

Op 12 november 2013 bracht het PBL de studie *Verduurzaming van internationale handelsketens* uit. Het eerste exemplaar werd aangeboden aan de plv. dg Internationale Samenwerking, tijdens een minisymposium met deelnemers uit het beleid, NGO's en het bedrijfsleven. De studie beschrijft dat veel marktpartijen zelf, op vrijwillige basis, het initiatief hebben genomen om duurzame productie en handel te stimuleren. Om een volgende stap te zetten zal de overheid meer invloed moeten gaan uitoefenen. De overheid heeft hiervoor een aantal opties beschikbaar. Naar aanleiding van dit rapport is een motie-Thieme⁵ aangenomen, die het kabinet oproept om de aanbevelingen van het PBL over te nemen.

Algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse

De MKBA (maatschappelijke kosten-batenanalyse) is een belangrijk hulpmiddel bij de onderbouwing van beleidskeuzes door politiek en bestuur. De MKBA is een informatie-instrument dat een systematisch overzicht biedt van de voor- en nadelen van een voorgenomen besluit, vanuit het perspectief van de maatschappij als geheel. In deze 'Algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse

(MKBA)' werken CPB en PBL de MKBA uit en maken deze in principe toepasbaar voor beleidsterreinen zoals zorg, onderwijs, natuur en arbeidsmarktbeleid. Hiermee wordt een verdere stap gezet in de richting van op bewijs gebaseerde (evidence-based) besluitvorming. In de leidraad wordt aangegeven welke eisen aan de verschillende onderdelen van een MKBA worden gesteld. De leidraad biedt daarbij voorschriften en richtlijnen waaraan iedere MKBA minimaal moet voldoen, en geeft de ruimte om het instrument MKBA vervolgens in sectorspecifieke werkwijzers uit te werken. De Leidraad is door de minister van Financiën aan de Tweede Kamer aangeboden⁶.

Ex-ante evaluatie mestbeleid

Op verzoek van de staatssecretarissen van Economische Zaken en van Infrastructuur en Milieu heeft het PBL in samenwerking met Wageningen UR op 12 december een evaluatie uitgebracht van de gevolgen van verplichte mestverwerking en het afschaffen van productierechten in de veehouderij. Deze evaluatie heeft een belangrijke rol gespeeld bij de invoering van een nieuw systeem voor beheersing van het mestprobleem van de veehouderij. De evaluatie kwam veelvuldig aan de orde in het debat in zowel de Tweede, als de Eerste Kamer. De bevindingen van het PBL en Wageningen UR -onder andere dat er een reëel risico bestaat dat de vereiste capaciteit voor mestverwerking niet tijdig gereed is- speelden een zwaarwegende rol in het besluit

van de Staatssecretaris van EZ⁷ om het systeem van productierechten voor varkens en pluimveehouderij vooralsnog in stand te laten.

UNEP GAP Report 2013

PBL-onderzoeker Michel den Elzen was 'lead author' van het UNEP GAP report 2013. Dit rapport wordt sinds 2010 jaarlijks uitgebracht in de voorbereiding op de jaarlijkse mondiale Klimaatconferentie en brengt de mondiale opgaven in kaart die nodig zijn om te voldoen aan de klimaatdoelstelling van -20 C temperatuurstijging. Het rapport is door Den Elzen gepresenteerd tijdens een persconferentie in Brussel op 6 november en toegelicht door Eurocommissaris Hedegaard.

PBL'er Michel den Elzen (links) bij persconferentie met Eurocommissaris Connie Hedegaard

Global CO₂ emissions report 2013

De jaarlijkse publicatie van de ontwikkeling van mondiale CO₂-emissies, die het PBL altijd gezamenlijk met het Brusselse Joint Research Center (JRC) van de EC opstelt, trekt ieder jaar veel publiciteit. Dit jaar is er voor gekozen om deze publicatie ook als interactieve infographic uit te brengen, zie <http://infographics.pbl.nl/website/globalco2/>. Dit bood de mogelijkheid om de problematiek vanuit verschillende perspectieven te laten zien: CO₂-emissie per land, per inwoner of

gerelateerd aan het BBP. De verschillen in perspectief leveren een verschillend beeld op. Vooral in de aanloop naar de Klimaatconferentie in Warschau ging deze infographic via internet met hoge frequentie de wereld over.

Regional Competitiveness and Smart Specialization in Europe

Op dinsdag 2 december 2013 heeft het PBL het boek 'Regional Competitiveness and Smart Specialization in Europe' aangeboden aan de leden van de Europese Commissie. De overhandiging vond plaats tijdens de IPTS-Workshop on Spatial computable general equilibrium modelling for the Assessment of Cohesion Policy in Sevilla. Regionale competitie

en slimme specialisatie zijn essentieel voor de ontwikkeling van gedegen regionaal economische ontwikkelingsstrategieën in Europa. In het boek presenteren de auteurs een toegankelijke methode die beleidsmakers en onderzoekers kunnen toepassen om concurrenten te identificeren en specifieke sterktes en zwaktes in beeld te brengen.

Veerkracht van regionale arbeidsmarkten

Dit onderzoek laat zien welke regio's kwetsbaar zijn voor economische schokken. De kans dat werklozen na zo'n schok snel weer aan het werk kunnen hangt onder andere af van de samenhang tussen sectoren in de regionale economie. In december kwam deze publicatie uit, op moment dat bedrijfssluitingen in het noorden van het land aan de orde waren. Het onderzoek trok dan ook veel pers aandacht, met name van de regionale pers.

en in onderlinge samenhang. Mogelijkheden voor kansrijk nieuw beleid worden geïdentificeerd. Hiertoe wordt geput uit verschillende PBL-onderzoeken. Thema's in 2013 waren:

- *Internationale handelsketens*
Op 15 mei vond een dg-diner plaats over *Internationale handelsketens: overheid en bedrijfsleven samen verantwoordelijk voor verduurzaming*. Dit thema, dat op het snijvlak ligt van een groot aantal beleidsterreinen zoals internationale handel, ontwikkelingssamenwerking, milieu, water, energie en natuur, is van strategisch belang voor de komende decennia, zowel mondiaal als nationaal.
- *DG-diner Ruimtelijke ongelijkheid*
Op 31 oktober vond een dg-diner plaats over Ruimtelijke ongelijkheid. Bij deze bijeenkomst waren ook onderzoekers van het SCP betrokken. Tijdens de bijeenkomst is gesproken over de vraag hoe we ons kunnen voorbereiden op een situatie waarin verschillen tussen regio's toenemen. Bijvoorbeeld de toenemende verschillen tussen groei- en krimpgebieden of regionaal verschillende uitwerking van nieuw woningmarktbeleid.

Begrotingsbehandeling ministeries 2013

Tijdens de behandeling van de Begrotingen van de ministeries in de Tweede Kamer hebben diverse Kamerleden verwezen naar PBL publicaties en analyses. De (aangenomen) motie Klaver⁹ verzoekt het Kabinet om een doorrekening van de milieu-effecten van de afspraken in het kader van het Herfstakkoord. De motie Verhoeven¹⁰ vraagt om een analyse door het PBL van de huidige staat van het leefklimaat, het vestigingsklimaat, de economische structuur en het voorzieningenniveau van onze binnensteden (zowel toekomstige kansen als belemmerende factoren en regelgeving). De gevraagde onderzoeken zullen in 2014 uitkomen.

Technische briefings Tweede Kamer

- *VKCie IenM over PBL-evaluatie van het waterkwaliteitsbeleid*
Op 5 juni gaf het PBL een toelichting voor de Vaste Kamercommissie van IenM op de bevindingen uit het rapport *Kwaliteit voor Later 2*, vervolg op de ex-ante evaluatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW) uit 2008. De studie uit december 2012 concludeert dat het Nederlandse grond- en oppervlaktewater grotendeels voldoet aan de gebruiksdoelen voor drinkwaterbereiding, landbouw, zwemmen en andere vormen van waterrecreatie. Voor de ecologische kwaliteit worden de doelen echter niet gehaald. Het PBL beschrijft in het rapport wat er nodig is om de doelen binnen bereik te brengen. Het rapport is breed gecommuniceerd met stakeholders: waterschappen, gemeenten, provincies, ministeries en vertegenwoordigers van landbouw en natuurbeheer. Het heeft ook veel aandacht gekregen in de Tweede Kamer. Naar aanleiding van het AO Waterkwaliteit op 27 juni werden drie moties aangenomen waarin verwezen werd naar de PBL-publicaties.⁸

- *VKie EZ over emissiehandel*
Op 25 juni presenteerden het PBL en de Algemene Rekenkamer (AR) in een gezamenlijke technische briefing het AR-rapport over verhandelbare rechten en milieu en het eerder gepubliceerde PBL-rapport over hervorming van het Europese emissiehandelssysteem (ETS).
- *VKie EZ over het Energieakkoord*
Sectorhoofd Pieter Boot van het PBL heeft een bijdrage geleverd aan de Technische Briefing over het SER-Energieakkoord op 24 september 2013, samen met vertegenwoordigers van de SER, ministeries van EZ, BZK en Financiën en ECN.
- *VKie EZ over Inzichten in de Duitse Energiewende*
Pieter Boot heeft een presentatie gegeven tijdens een Ronde Tafel bijeenkomst over de Energiewende op 4 april 2013.

Symposium ‘Werken aan de concurrentiepositie van stedelijke regio’s’

Welke ruimtelijke strategieën kunnen worden ontwikkeld om de internationale concurrentiekracht van de Nederlandse regio’s en Nederland als geheel te versterken? Deze vraag stond centraal in het symposium op maandag 4 maart 2013, georganiseerd door PBL, IenM en EZ. Op het symposium werden de resultaten gepresenteerd van het onderzoek dat het PBL heeft uitgevoerd naar de internationale concurrentiepositie van de twaalf Nederlandse provincies en tien aangrenzende buitenlandse regio’s.

ESB-PBL Symposium: Gedragseconomie voor milieubeleid

In het beleid ontstaat steeds meer aandacht voor gedragseconomie. In samenwerking met ESB organiseerde PBL op 14 november in Studio Dudok een goed bezocht symposium waarin wetenschappers en beleidsmakers in gesprek gingen over de vraag hoe gedragseconomische inzichten zo goed mogelijk in te passen in milieubeleid. Ten grondslag aan het symposium lag het ESB-dossier over gedragseconomie en milieubeleid dat op 8 november 2013 verscheen. Dit dossier telt drie bijdragen van

PBL-auteurs. Eerder publiceerde PBL al in februari 2013 in de ESB over de resultaten van een economisch gedragsexperiment. Het PBL is ook betrokken bij vervolgacties op het gebied van gedragseconomie binnen het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Colloquium Vervoersplanologisch Speurwerk

Het PBL is sinds 2010 vertegenwoordigd in het organiserend bestuur van het Colloquium Vervoersplanologisch Speurwerk (CVS). Sinds 2013 is het PBL-bestuurslid tevens voorzitter. Het CVS vindt jaarlijks plaats in november en is dé ontmoetingsplaats voor onderzoekers, beleidsmakers en adviseurs werkzaam op het snijvlak van verkeer, vervoer en ruimtelijke ordening in het Nederlands taalgebied. Nieuwe inzichten en ideeën worden er gepresenteerd en bediscussieerd. In 2013 vond het 40e CVS-congres plaats. Tijdens de openingssessie verzorgde Maarten Hajer één van de keynotes.

Publicatie Ombudsmanrapport over PBL en WUR

In april 2013 is een onderzoek van de Nationale ombudsman afgerond en gepubliceerd naar de wijze waarop het PBL in de periode 2007–2009 is omgegaan met een WUR-onderzoeker die in het kader van de WOt (Wettelijke Onderzoekstaak natuur en milieu) onderzoek heeft gedaan naar verdroging in natuurgebieden. Hoewel er geen sprake was van ‘wetenschap op bestelling’ maar van een kwaliteitsprobleem, was er achteraf gezien wel meer transparantie gewenst over de wijze waarop de discussie over de wetenschappelijke kwaliteit van een te lang uitgesteld WOt-rapport is gevoerd. De discussie had eerder in het openbaar plaats moeten vinden. De les voor het PBL is dat waar in het verleden in de relatie met WOt/Wageningen UR het PBL als opdrachtgever heeft toegezien op de kwaliteit van het verrichte onderzoek, nu eerder het externe wetenschappelijke debat moet worden gezocht bij problemen met de kwaliteit van verricht onderzoek, inclusief externe reviews. Deze casus is ook aanleiding geweest om de verantwoordelijkheid voor kwaliteit eenduidig te leggen bij het instituut dat het onderzoek verricht. Dit laat uiteraard onverlet dat het PBL steeds mee zal blijven denken om bij opdrachtonderzoek de kwaliteit en beleidsrelevantie van onderzoek te maximaleren.

De PBL-reactie op het Ombudsmanrapport is op pbl.nl geplaatst, zie <http://www.pbl.nl/nieuws/nieuwsberichten/2013/meer-transparantie-gewenst-bij-discussie-over-kwaliteit-wetenschappelijke-rapporten>. Deze casus is intern breed besproken en is ook uitgebreid aan de orde geweest in de vergadering van het Begeleidingscollege PBL d.d. 18 april 2013.

Oratie Dorien Manting: ‘Ruimtelijk beleid kan niet zonder demografische analyse’

Prof.dr. D. (Dorien) Manting heeft op 1 november 2013 haar oratie ‘Ruimtelijk beleid kan niet zonder demografische analyse’ uitgesproken. Met deze oratie heeft zij formeel haar hoogleraarschap aan de Universiteit van Amsterdam aanvaard. De leerstoel Bevolkingsdynamiek en Ruimtelijke Ontwikkelingen is ingesteld door het PBL.

Noten

- 1 <http://tweedekamer.nl/vergaderingen/commissievergaderingen/details/index.jsp?id=2014A00429>
- 2 Tweede Kamer 2013-2014, 32847, nr. 93
- 3 Tweede Kamer 2013 - 2014, 29 389, nr. 59
- 4 Handelingen EK 2013/2014, nr. 5, item 4, blz. 78
- 5 Tweede Kamer, Vergaderjaar 2013-2014, 33750 XVII, nr. 44
- 6 Tweede Kamer, Vergaderjaar 2013-2014, 33750 IX, nr. 9
- 7 Tweede Kamer, Vergaderjaar 2013-2014, 33 037, nr. 80
- 8 Handelingen TK 4 juli 2013, 104-48
- 9 Tweede Kamer, Vergaderjaar 2013- 2014, 33 750, nr. 32
- 10 Tweede Kamer, Vergaderjaar 2013- 2014, 33 750 XIII, nr. 29

Fotoverantwoording

Omslagfoto linksboven	Hollandse Hoogte/Flip Fransen
Omslagfoto rechtsboven	Hollandse Hoogte/Siebe Swart
Omslagfoto linksonder	Thinkstock
Omslagfoto rechtsonder	Thinkstock
2	Hollandse Hoogte/Patrick Post
5	Beeldbank RWS
5	Wikimedia rijksdienst cultureel erfgoed
5	ZK
5	Scheldebouw
5	BZK
9	Reinier van Willigen
11	Istock
12	Flickr-Alix Guillard
13	PBL
14	Dirk Hol
14	Dirk Hol
15	Hollandse Hoogt/Frans Lemmens
16	PBL
17	PBL
17	Filip de Blois
19	PBL
21	Flickr-Risastla
22	PBL

PBL

Postadres
Postbus 30314
2500 GH Den Haag

Bezoekadres
Oranjevuitensingel 6
2511 VE Den Haag
T +31 (0)70 3288700

www.pbl.nl

Mei 2014